

Finansē
Eiropas Savienība

Klimata un enerģētikas
ministrija

Iestāde: Klimata un enerģētikas ministrija			Dokumenta nosaukums: Metodiskais materiāls horizontālā principa “Klimatdrošināšana” ieviešanai un uzraudzībai	
Sagatavoja: Eiropas Savienības fondu departaments	Apstiprināts: valsts sekretāre L. Kurevska	Variants: 1	Datums: 02.12.2025.	Lapu skaits: 31

Metodiskais materiāls horizontālā principa “Klimatdrošināšana” ieviešanai un uzraudzībai

Klimata un enerģētikas ministrija

2025. gads

Saturs

Izmantotie saīsinājumi un termini	3
1. Horizontālais princips “Klimatdrošināšana”	5
2. Sasaiste ar Latvijas normatīvajiem aktiem un starptautiskajiem līgumiem	5
3. Klimata politikas aspekti.....	7
3.1. Klimata pārmaiņu mazināšana (klimatneitralitāte)	9
3.2. Pielāgošanās klimata pārmaiņām (klimatnoturība)	11
4. SAM ietekmes uz HP “Klimatdrošināšana” noteikšana	15
4.1. HP “Klimatdrošināšana” piemērošana	15
4.2. HP “Klimatdrošināšana” prasību noteikšana	18
5. HP “Klimatdrošināšana” atspoguļošana ES fondu plānošanas un īstenošanas dokumentos	20
5.1. ES fondu plānošanas dokumenti	20
5.2. MK noteikumi par SAM īstenošanu.....	20
5.3. Tiesību akta sākotnējā ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) aizpildīšana	22
6. Projektu iesniegumu atlases nosacījumi	23
6.1. HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas kritēriju piemērošana SAM.....	24
6.2. HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas kritērija piemērošanas metodika SAM.....	25
6.3. Projektu iesniegumu vērtēšana.....	25
7. HP “Klimatdrošināšana” īstenošanas uzraudzība.....	28
7.1. ES fondu vadībā, īstenošanā, uzraudzībā iesaistīto iestāžu loma.....	29
8. Informācijas resursi par klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām ..	29
9. Pielikumi.....	31
10. Kontakti	31

Izmantotie saīsinājumi un termini

AER	Atjaunīgie energoresursi
ANM regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 12. februāra Regula (ES) 2021/241, ar ko izveido Atvērto Atvēršanas un noturības mehānismu
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ANO Klimata Konvencija	Apvienoto Nāciju organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām
CFLA	Centrālā finanšu un līgumu aģentūra
CO ₂	Oglekļa dioksīds
CO ₂ e	Oglekļa dioksīda ekvivalents
HP	Horizontālais princips
EIB	Eiropas Investīciju Banka
EK	Eiropas Komisija
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ERAF un KF regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 24. jūnija regula (ES) 2021/1058 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Kohēzijas fondu
ES	Eiropas Savienība
ESF+	Eiropas Sociālais fonds Plus
ESF+ regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 24. jūnija regula (ES) 2021/1057, ar ko izveido Eiropas Sociālo fondu Plus (ESF+) un atceļ Regulu (ES) Nr. 1296/2013
ESI fondi	ESF+, ERAF, KF
EISI regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 7. jūlija Regula (ES) 2021/1153, ar ko aizvieto Eiropas infrastruktūras savienības instrumentu un atceļ Regulu un atceļ Regulu (ES) 1316/2013 un (ES) 283/2014
InvestEU regula	Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 24. marta Regula (ES) 2021/523, ar ko izveido programmu InvestEU un groza Regulu (ES) 2015/1017.
IPCC	Klimata pārmaiņu starpvaldību padome
IVN	Ietekmes uz vidi novērtējums
KEM	Klimata un enerģētikas ministrija
KF	Kohēzijas fonds
KNR	Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 24. jūnija regula (ES) 2021/1060, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālo

attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu, Taisnīgas pārkārtošanās fondu un Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu un finanšu noteikumus attiecībā uz tiem un uz Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Finansiāla atbalsta instrumentu robežu pārvaldībai un vīzu politikai.

KP	Kohēzijas politika
KP fondi	ESF+, ERAF, KF, TPF
KP VIS	Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēma
MK	Ministru kabinets
NDC	Nacionāli noteiktais devums
NEKP	Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam
NVO	Nevalstiskā organizācija
OMA	Oglekļa mazietilpīga attīstība
Partnerības līgums	Partnerības līgums Eiropas Savienības investīciju fondu ieviešanai 2021. - 2027. gada plānošanas periodam
Programma	Eiropas Savienības kohēzijas politikas programma 2021.–2027. gadam
SAM	Specifiskais atbalsta mērķis, tā pasākumi un atlases kārtas
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SIVN	Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums
TAP	Tiesību akta projekts
TPF	Taisnīgas pārkārtošanās fonds
VARAM	Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija
ZIZIMM	Zemes izmantošana, zemes izmantošanas maiņa un mežsaimniecība
ZPI	Zaļais publiskais iepirkums

1. Horizontālais princips “Klimatdrošināšana”

HP “Klimatdrošināšana” nepieciešamība ir noteikta InvestEU, EISI, KNR, ANM regulās. Īstenojot HP “Klimatdrošināšana”, infrastruktūras projektu izstrādē un īstenošanā tiek integrēti klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām aspekti.

HP “Klimatdrošināšana” mērķis ir novērst infrastruktūras neaizsargātību pret iespējamo klimata pārmaiņu ilgtermiņa ietekmi, vienlaikus nodrošinot, ka tiek ievērots princips “energoefektivitāte pirmajā vietā” un ka projekta darbību īstenošanas rezultātā radītais SEG emisiju apjoms veicina klimatneitralitātes mērķu sasniegšanu.

EK izstrādātie “Tehniskie norādījumi par infrastruktūras projektu klimatdrošināšanu 2021.-2027. gada periodā (2021/C 373/01)”¹ ir pamatdokuments vienotu klimatdrošināšanas prasību piemērošanai ES fondu projektos.

Metodiskā materiāla mērķis ir nodrošināt vienotu pieeju HP “Klimatdrošināšana” izvērtēšanai un piemērošanai, kā arī nodrošināt, ka visu to darbību, kas saņem atbalstu no KP fondiem, sagatavošanā, īstenošanā, uzraudzīšanā, ziņošanā par tām un to izvērtēšanā tiek ņemti vērā klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām aspekti².

Par HP “Klimatdrošināšana” koordināciju deleģētā iestāde ir KEM.

2. Sasaiste ar Latvijas normatīvajiem aktiem un starptautiskajiem līgumiem

HP “Klimatdrošināšana” īstenošana ir komplekss pasākumu kopums, kas prasa koordinētu sadarbību,

lai nodrošinātu klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām aspektu integrēšanu infrastruktūras projektos.

HP “Klimatdrošināšana” ievērošana ir cieši saistīta ar Latvijas normatīvajiem aktiem un starptautiskajiem līgumiem, kas rada ietvaru klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumu īstenošanai, kā, piemēram:

- **ANO Klimata Konvencija³:** Konvencijas mērķis ir sasniegt SEG koncentrācijas stabilizāciju atmosfērā tādā līmenī, kas novērstu bīstamu antropogēnu iejaukšanos klimata sistēmā.
- **Parīzes nolīgums⁴:** ANO Klimata Konvencijas dalībvalstis, tai skaitā Latvija, Konvencijas Parīzes nolīguma ietvaros ir vienojušās ierobežot globālo vidējās temperatūras pieaugumu krietni zem 2 °C atzīmes salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni un tiekties temperatūras kāpumu iegrožot līdz 1,5 °C salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni, atzīstot, ka tas ievērojami mazinātu klimata pārmaiņu riskus un ietekmi.
- **Komisijas paziņojums, ar ko tiek nosprausts Eiropas Zaļais kurss Eiropas Savienībai un**

¹ Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52021XC0916\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52021XC0916(03))

² Metodiskais materiāls ir piemērojams pēc tā apstiprināšanas un tikai attiecībā uz tiem SAM, tā atbilstošajiem kritērijiem, Ministru kabineta noteikumu projektiem, kuru sagatavošana tiks uzsākta pēc šī metodiskā materiāla apstiprināšanas.

³ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/34198-par-apvienoto-naciju-organizācijas-visparejo-konvenciju-par-klimata-parmainam>

⁴ Pieejams: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

tās iedzīvotājiem⁵: paziņojums piešķir juridisku spēku mērķim sasniegt klimatneitralitāti līdz 2050. gadam, kas neatgriezeniski virza ES virzienā uz klimatneitralitāti.

- **Eiropas Klimata akts⁶:** nodrošina, ka politiskie solījumi ir juridiski saistoši pienākumi, un dod spēcīgu politisko signālu partneriem un uzņēmumiem. Ar to tiesību aktos tiek iestrādāts mērķis līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti, un tajā iezīmēts ceļš, kā šo mērķi sasniegt.
- **Eiropas Zaļais kurss⁷:** ceļvedis, kas palīdzēs Eiropai līdz 2050. gadam kļūt klimatneitrālai. 2021. gada jūnijā Eiropas Parlaments apstiprināja ES Klimata aktu, ar kuru klimatneitralitāte līdz 2050. gadam ES ir juridiski saistoša. ES ir noteikusi starpposma mērķi līdz 2030. gadam samazināt SEG emisijas par 55%. Šis nulles neto SEG emisiju mērķis ir iekļauts klimata tiesību aktos.
- **Eiropas Klimatadaptācijas stratēģija⁸:** tajā ir izklāstīts ilgtermiņa redzējums ES par to, kā ES līdz 2050. gadam kļūt par klimatnoturīgu sabiedrību, proti, par sabiedrību, kas pilnībā pielāgota nenovēršamajai klimata pārmaiņu ietekmei.
- **Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam⁹ (turpmāk – Latvija2030):** ir hierarhiski augstākais ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija nosaka valsts ilgtermiņa attīstības prioritātes un telpiskās attīstības perspektīvu.
- **Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam¹⁰ (turpmāk – NAP2027):** galvenais valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā. Tas izstrādāts, īstenojot Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam (Latvija2030) un ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus, lai nākamajos septiņos gados ikviens Latvijas iedzīvotājs un Latvijas sabiedrība kopumā panāktu dzīves kvalitātes uzlabošanu.
- **Ministru kabineta 2024. gada 20. janvāra rīkojums Nr. 55 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai"¹¹:** deklarācijas 5.2. punktā noteikts, ka valdībai jāizstrādā atjaunotais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns līdz 2030. gadam, nodrošinot visu nozaru līdzsvarotu ieguldījumu klimata pārmaiņu ierobežošanā un ekonomikas transformācijā.
- **Vides politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam (turpmāk – VPP2027)¹²:** vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Izstrādāts atbilstoši NAP2027 noteiktajām prioritātēm un Eiropas Zaļā kursa stratēģiskiem mērķiem. Vides aizsardzības likuma 4. panta otrā daļa¹³ nosaka, ka Ministru kabinets apstiprina Vides politikas pamatnostādnes, ņemot vērā nacionālās prioritātes un ES un starptautiskos nosacījumus.
- **Latvijas Stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam¹⁴:** stratēģija ir ilgtermiņa politikas plānošanas dokuments, kas izstrādāts, lai vienlaicīgi ar klimata pārmaiņu ierobežošanu un samazināšanu vairotu Latvijas tautsaimniecības ekonomisko konkurētspēju,

⁵ Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:52019DC0640>

⁶ Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1119>

⁷ Pieejams: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_lv

⁸ Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52021DC0082>

⁹ Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323>

¹⁰ Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6945>

¹¹ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/349266-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-evikas-silinas-vadita-ministru-kabineta-iecere-to-darbibu-istenosana-i>

¹² Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/335137-par-vides-politikas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>

¹³ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/147917-vides-aizsardzibas-likums>

¹⁴ Pieejams: https://ec.europa.eu/clima/sites/its/its_lv_lv.pdf

kā arī lai Latvijas iedzīvotājiem tiktu nodrošināta droša dzīves vide.

- **Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam¹⁵:** politikas plānošanas dokuments, ar kuru tiek noteikti Latvijas mērķi un to izpildes pasākumi šādās nozarēs vai darbībās – SEG emisiju samazinājums un CO₂ piesaistes palielinājums, atjaunīgo energoresursu īpatsvara palielinājums, energoefektivitātes uzlabošana, enerģētiskās drošības nodrošināšana, enerģijas tirgu infrastruktūras uzturēšana un uzlabošana, kā arī inovāciju, pētniecības un konkurētspējas uzlabošana.
- **Latvijas Pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam¹⁶:** plāns ir veidots kā nacionāla līmeņa ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments. Plānā ir apskatītas līdz šim Latvijā novērotās klimata pārmaiņas un noteikti pielāgošanās risinājumi dažādiem ar tām saistītiem riskiem un iespējām. Pasākumi ir balstīti uz pētījumiem par risku un ievainojamības novērtēšanu un pielāgošanās pasākumu identificēšanu.

3. Klimata politikas aspekti

Klimata pārmaiņas ir viens no mūsdienu lielākajiem globālajiem izaicinājumiem, kas rada arvien nozīmīgākus izaicinājumus cilvēku veselībai, drošībai, labklājībai, kā arī tautsaimniecībai un dabai kopumā. Globālās temperatūras pieauguma ierobežošanai ir nepieciešama visaptveroša visu pasaules valstu rīcība SEG emisiju samazināšanā.

Klimata pārmaiņas ir izmaiņas klimata stāvoklī, ko identificē (piemēram, ar statistiskiem testiem) ar izmaiņām vidējās vērtībās un/vai to īpašību mainīgumu, kas turpinās ilgākā laika periodā, parasti desmitgadi vai ilgāk. Klimata pārmaiņas var notikt dažādu dabisku iekšējo procesu rezultātā vai arī ārējo spēku ietekmē, piemēram, saules aktivitātes ciklu, vulkāna izvirdumu un ilgstošu antropogēnu pārmaiņu atmosfēras sastāvā un zemes lietojuma ietekmē.

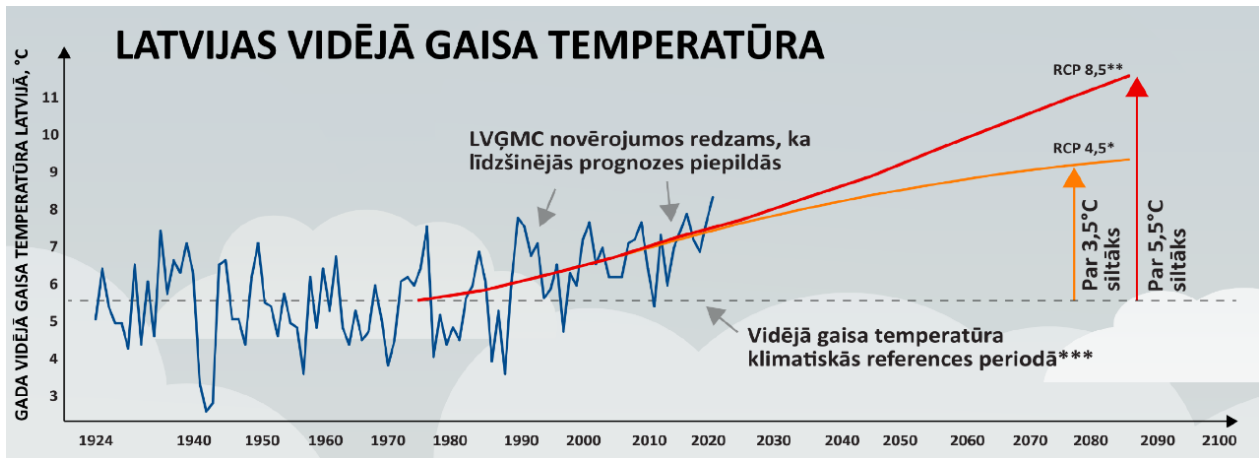
Klimatisko parametru novērojumi pasaulē par vairāk nekā 100 gadu periodu pierāda, ka klimats mainās. Tāpat kā pasaulē, arī Latvijā ilggadīgajā laika periodā ir konstatētas klimatisko apstākļu izmaiņas, kas izpaudušās gan kā meteoroloģisko parametru vidējo vērtību, gan arī to ekstremālo vērtību pārmaiņas. No 1961. gada līdz 2020. gadam¹⁷ ir novērojama vienmērīga gaisa temperatūras paaugstināšanās, kas ir izteikta gan vidējās gaisa temperatūras vērtībās, gan minimālās un maksimālās gaisa temperatūras vērtībās. Piemēram, vidējās gaisa temperatūras klimatiskā standarta norma (1991.-2020. gads) ir par 1,1 °C augstāka nekā klimatiskās references perioda (1961.-1990. gads) gada vidējā gaisa temperatūra. Analizējot izmaiņas gaisa temperatūras vērtībās nākotnē, 1.attēlā ir redzams, ka Latvijā gada vidējā gaisa temperatūra turpinās paaugstināties.

¹⁵ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/353615-aktualizetais-nacionalais-energetikas-un-klimata-plans-20212030gadam>

¹⁶ Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6507>

¹⁷ Latvijas klimatiskais raksturojums. Pieejams: https://klimats.meteo.lv/klimats_latvija/latvijas_klimatiskais_raksturojums/

1.attēls

Latvijas teritorijā ir novērojama arī kopējās atmosfēras nokrišņu summas palielināšanās. Gada nokrišņu daudzuma klimatiskā standarta norma (1991.-2020. gads) ir par 18,9 mm lielāka nekā klimatiskās references perioda (1961.-1990. gads) gada nokrišņu daudzuma norma. Sezonālā griezumā vislielākais nokrišņu daudzuma palielinājums gaidāms ziemas un pavasara sezonās.

Līdzšinējo klimatisko apstākļu, kā arī nākotnes klimata pārmaiņu scenāriju analīze uzskatāmi demonstrē, ka klimata pārmaiņu tendences turpināsies visa šī gadsimta laikā. Turklāt visbūtiskākās izmaiņas skars klimatisko parametru ekstremālās vērtības – nākotnē aizvien biežāk nāksies saskarties ar Latvijas teritorijai neraksturīgiem un ekstremāliem laikapstākļiem. Izmaiņas klimatiskajos parametros un indeksos laika gaitā ietekmē ne tikai dabas kapitālu (sugas, biotopus, ekosistēmas), bet arī iedzīvotāju veselību, labsajūtu, drošību un saimnieciskās aktivitātes.

Izstrādājot klimata politiku, tiek ņemti vērā ES un starptautiskie politikas plānošanas dokumenti un tiesību akti, tajā skaitā IPCC publicētie ziņojumi un vadlīnijas. IPCC apvieno visas pasaules zinātniekus kontekstā ar klimata pārmaiņu jautājumu pētniecību. IPCC sagatavotie ziņojumi balstās uz pierādītiem un zinātniski pārbaudītiem pētījumiem. IPCC speciālais pētījums par 1,5°C globālo sasilšanu apliecina, ka cilvēka darbības izraisītā globālā sasilšana jau ir sasniegusi 1°C temperatūras paaugstināšanos virs pirmsindustriālā laikmeta līmeņa un pēdējo desmit gadu laikā pieaugusi vēl par aptuveni 0,2°C. Tādēļ, ja starptautiskā līmenī klimata politikas jomā netiks darīts pietiekami daudz, laika posmā no 2030. līdz 2052. gadam globālā sasilšana var sasniegt 1,5°C un turpināt pieaugt, radot nozīmīgas sekas dabai un cilvēkiem¹⁸. Pēc Pasaules Meteoroloģijas organizācijas ziņojuma¹⁹ par globālā klimata stāvokli 2024. gadā, cilvēka izraisīto klimata pārmaiņu skaidrās pazīmes sasniedza jaunas virsotnes 2024. gadā, kas, visticamāk, bija pirmais kalendārais gads, kad tas bija vairāk nekā 1,5 °C virs pirmsindustriālā laikmeta, un globālā vidējā virsmas temperatūra bija $1,55 \pm 0,13$ °C virs 1850.–1900. gada vidējā rādītāja

2015. gada decembrī Parīzē visu Konvencijas Līgumslēdzējpušu konferencē tika pieņemts nozīmīgs ilgtermiņa dokuments – Parīzes nolīgums (*Paris Agreement*)²⁰. Nolīguma mērķis ir stiprināt globālo rīcību klimata pārmaiņu novēršanai un noturēt globālo sasilšanu krietni zem 2°C

¹⁸ Pieejams: <https://www.ipcc.ch/sr15/>

¹⁹ Pieejams: <https://wmo.int/publication-series/state-of-global-climate-2024>

²⁰ Pieejams: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

atzīmes, salīdzinot ar pirmsindustriālo līmeni, un censties ierobežot temperatūras pieaugumu līdz 1,5°C salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni, jo tas būtiski samazinās klimata pārmaiņu izraisītos riskus un ietekmes. Parīzes nolīgums paredz sekmēt investīciju novirzīšanu oglekļa mazietilpīgai un klimatnoturīgai attīstībai. Latvija Parīzes nolīgumu ratificēja 2017. gadā²¹.

Latvijas pienākumi Parīzes nolīguma kontekstā nosaka īstenot saistības, ko paredz ES NDC, kas paredz ES dalībvalstu kopīgo apņemšanos samazināt SEG emisijas par vismaz 40% līdz 2030. gadam salīdzinājumā ar 1990. gadu.

2020. gada decembrī ES tās dalībvalstu vārdā ANO Klimata Konvencijas sekretariātam iesniedza atjaunotu ES NDC, kurā atspoguļots ambiciozāks ES SEG emisiju samazināšanas mērķis – vismaz 55% samazinājums 2030. gadā salīdzinājumā ar 1990. gadu.

2021. gada 14. jūlijā EK nāca klajā ar apjomīgu pārskatīto normatīvo aktu priekšlikumu pakotni visai ES tautsaimniecības transformācijai, kas izstrādāta, lai šajā desmitgadē veiksmīgi īstenotu Zaļo kursu, līdz 2030. gadam sasniedzot jauno, kāpināto ES mērķi – vismaz 55% SEG emisiju neto samazinājumu salīdzinoši ar 1990. gadu, bet 2050. gadā Eiropa sasniegtu klimatneitralitāti²².

2021. gada 24. februārī EK nāca klajā ar Paziņojumu “Ceļā uz klimatnoturīgu Eiropu: jaunā ES Klimatadaptācijas stratēģija”²³.

3.1. Klimata pārmaiņu mazināšana (klimatneitralitāte)

Latvija tāpat kā citas ES dalībvalstis īsteno noteiktās darbības, lai sasniegtu starptautiski izvirzītos mērķus saistībā ar virzību uz klimatneitralitāti līdz 2050. gadam un klimatnoturīguma veicināšanu, saskaņā ar iepriekš minētajiem ES un starptautiskā līmeņa nolīgumiem un saistībām.

Klimatneitralitāte ir stāvoklis, kurā cilvēka darbība rada “nulles” neto ietekmi uz klimata sistēmu. Šāda stāvokļa sasniegšanai nepieciešams līdzsvarot SEG emisijas ar oglekļa dioksīda piesaisti²⁴.

Vēsturiski 18. gs. 50. gadu vidū, strauji attīstoties rūpniecībai un būtiski palielinoties ogļu patēriņam, dramatiski sāka pieaugt cilvēku darbības radītais atmosfēras piesārņojums un arī SEG emisijas, īpaši CO₂, pastiprinot siltumnīcefektu.

2023. gadā Latvijas SEG emisijas, neskaitot ZIZIMM un ieskaitot netiešās CO₂ emisijas, bija 9980,66 kilotonnas CO₂e. Kopumā Latvijas SEG emisijas kopš 1990. gada ir samazinājušās par 61,7%, galvenokārt pateicoties emisiju samazinājumam enerģētikas un lauksaimniecības sektoros.²⁵ Savukārt 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, kopējās emisijas (neskaitot ZIZIMM, ieskaitot netiešās CO₂ emisijas) bija samazinājušās par 1,4%. Toties ieskaitot ZIZIMM un netiešās CO₂ emisijas, 2023. gadā Latvijas SEG emisijas bija 14610,42 kilotonnas CO₂e. 2023. gadā SEG emisijas bija pieaugušas par 7,9% pret 1990. gadu, savukārt, salīdzinot ar 2022. gadu, samazinājušās par 7,6%, ieskaitot ZIZIMM un netiešās CO₂ emisijas.

²¹ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1730>

²² Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>

²³ Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52021DC0082>

²⁴ Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6641>

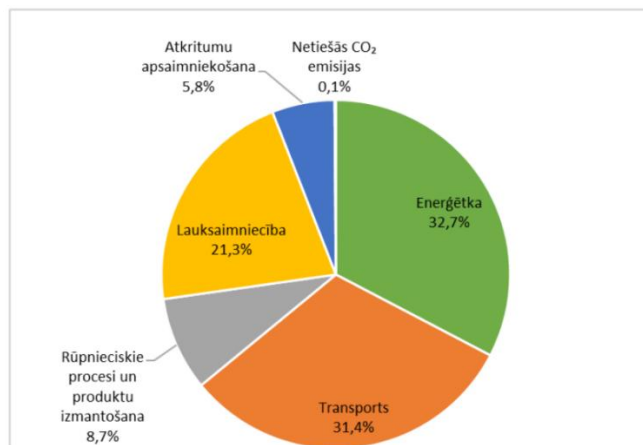
²⁵ Kopsavilkums par 2025. gada SEG inventarizāciju. Pieejams:

https://videscentrs.lv/gmc.lv/files/Klimats/SEG_emisiju_un_ETS_monitorings/Zinojums_par_klimatu/SEG_kopsavilkums/2025/Majas_lapai_LV_GMC_2025_seginvkopsavilkums.pdf

SEG emisijas Latvijā rodas galvenokārt tādos tautsaimniecības sektoros kā enerģētika, transports, rūpnieciskie procesi un produktu izmantošana, lauksaimniecība un atkritumu apsaimniekošana.

2. attēls

Latvijas SEG emisiju sadalījums pa nozarēm 2023. gadā (neskaitot ZIZIMM, ieskaitot netiešās CO₂) (%)

Enerģētikas sektors 2023. gadā radīja 32,7% no kopējām SEG emisijām (neieskaitot ZIZIMM un ieskaitot netiešās CO₂ emisijas). Lielākais apakšsektors, kas radīja emisijas enerģētikas sektorā, neieskaitot transportu, bija citas nozares (komerciālais/sabiedriskais sektors, mājsaimniecības, un lauksaimniecība/mežsaimniecība/zivsaimniecība), kas veidoja 45,4%, tālāk sekoja enerģētikas nozares (elektroenerģijas un siltuma ražošana un cietā kurināmā ražošana un citas enerģijas nozares) ar 30,9%.

Transporta sektors 2023. gadā radīja 31,4% no kopējām SEG emisijām, no kurām autotransporta devums bija 97,4%, dzelzceļa transporta 2,4 %, iekšzemes kuģošanas 0,1% un iekšzemes gaisa transporta 0,1%.

Lauksaimniecība bija trešais lielākais SEG emisiju sektors Latvijas SEG inventarizācijā, kas radīja 21,3% no kopējām Latvijas SEG emisijām 2023. gadā. Emisijas no lauksaimniecības augsnēm veidoja lielāko daļu - 47,1% no sektora kopējām emisijām, savukārt lauksaimniecības dzīvnieku zarnu fermentācijas procesu emisijas bija otrs lielākais lauksaimniecības emisiju avots, radot 41,6% no kopējām lauksaimniecības SEG emisijām. Kūtsmēslu apsaimniekošana radīja 7,6%, savukārt kaļķošana un karbamīda izmantošana kopā veidoja 3,7% no kopējām lauksaimniecības SEG emisijām 2023.gadā.

Lielāko apjomu no **rūpniecisko procesu un produktu izmantošanas** sektora SEG emisijām radīja minerālu rūpniecība, kas veidoja 62,0% no kopējām rūpniecisko procesu un produktu izmantošanas sektora SEG emisijām un 5,4% no Latvijas kopējām SEG emisijām 2023. gadā. Otrs lielākais rūpniecības sektora apakšsektors bija ozona slāni noārdošo vielu aizvietošanai izmantotie produkti, kas veidoja 30,2% no kopējām rūpniecisko procesu un produktu izmantošanas sektora SEG emisijām un 2,6% no Latvijas kopējām SEG emisijām 2023. gadā.

2023. gadā SEG emisijas no **atkritumu apsaimniekošanas** veidoja 5,8% no kopējām SEG emisijām. Tās ietvēra CH₄ emisijas no atkritumu apglabāšanas, kas veidoja divas trešdaļas jeb

68,4% no kopējām SEG emisijām atkritumu apsaimniekošanas sektorā, CH₄ un N₂O emisijas no atkritumu bioloģiskās pārstrādes - 10,6 %, kā arī CH₄ un N₂O emisijas notekūdeņu attīrīšanas un novadīšanas – 21,0%.

Lai sasniegtu klimatneitralitāti 2050. gadā, būtiski ir samazināt SEG emisijas augstāk minētajos sektoros. 2020. gadā tika apstiprināta Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam, kurā ir noteikti iespējamie risinājumi OMA nodrošināšanai visos tautsaimniecības sektoros un tie nodrošina:

- ka OMA aspekti ir integrēti visos pētījumos, oglekļa mazietilpīgas inovācijas un tehnoloģijas tiek komercializētas un pārnestas uz visām tautsaimniecības nozarēm;
- visaptverošu energoefektivitāti ikvienā tautsaimniecības nozarē;
- tikai atjaunīgo energoresursu izmantošanu enerģijas ieguvē visos sektoros (kur vien tas ir tehnoloģiski iespējams), kā arī to, ka tiek izmantoti vietējie energoresursi un energotirgus ir pilnībā savienots, ikvienam brīvi pieejams;
- optimālu transporta infrastruktūru, mainīt iedzīvotāju pārvietošanās paradumus, palielināt resursefektīvu un videi draudzīgu transportlīdzekļu veidu lietošanu;
- ilgtspējīgu zemes apsaimniekošanu, lauksaimniecībā panākot augstu produktivitāti, kā arī ilgtspējīgi apsaimniekojot Latvijas mežus;
- ka Latvijas iedzīvotāji īsteno videi draudzīgu dzīvesveidu, un uzņēmumi ir pielāgojušies pasaules tirgus tendencēm un sekmīgi īsteno aprites ekonomiku;
- pašvaldību ilgtspējīgu attīstību, veicinot viedu, klimatneitrālu un elastīgu pilsētvidi, tostarp pilsētvides attīstībā izvēloties “zaļo” infrastruktūru.

Konkrēti pasākumi un dažādu tautsaimniecības sektoru devums klimatneitralitātes mērķu sasniegšanai ir noteikts aktualizētajā NEKP²⁶, kā arī īsāka termiņa nozaru plānošanas dokumentos.

3.2. Pielāgošanās klimata pārmaiņām (klimatnoturība)

Pielāgošanās klimata pārmaiņām ir piemērošanās faktiskajam vai gaidāmajam klimatam un tā ietekmei. Antropogēnās sistēmās pielāgošanās mērķis ir mazināt vai novērst kaitējumu vai arī izmantot labvēlīgās iespējas²⁷.

Lai ierobežotu klimata pārmaiņas, dažādās rīcībpolitikās ir iekļauti mērķi un pasākumi SEG emisiju samazināšanai. Ar SEG emisiju samazināšanu ir iespējams mazināt klimata pārmaiņas un to negatīvo ietekmi ilgtermiņā. Jo plašāk un savlaicīgāk valstis īsteno SEG emisiju samazināšanas pasākumus, jo mazākas ir klimata pārmaiņu negatīvās ietekmes, kurām nepieciešams pielāgoties. Atsevišķi pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumi ir iekļauti esošajās rīcībpolitikās, tomēr ir nepieciešama visaptveroša, koordinēta politika un papildu pasākumu īstenošana, kas uzlabotu Latvijas klimatnoturīgumu, vienlaicīgi veicinot Latvijas attīstību un konkurētspēju.

Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānā (turpmāk – Plāns) laika posmam līdz 2030. gadam ņemta vērā dažādu Eiropas valstu pieredzi pielāgošanās klimata pārmaiņu risku pārvaldības jomā

²⁶ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/353615-aktualizetais-nacionalais-energetikas-un-klimata-plans-20212030gadam>

²⁷ Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6507>

un pielāgošanās klimata pārmaiņām plānošanā. Plāna virsmērķis ir mazināt Latvijas cilvēku, tautsaimniecības, infrastruktūras, apbūves un dabas ievainojamību pret klimata pārmaiņu ietekmēm un veicināt klimata pārmaiņu radīto iespēju izmantošanu.

Plāna sasniegšanai ir izvirzīti pieci stratēģiskie pasākumu īstenošanas virzieni:

1. Cilvēku dzīvība, veselība un labklājība, neatkarīgi no dzimuma, vecuma un sociālās piederības, ir pasargāta no klimata pārmaiņu nelabvēlīgas ietekmes;
2. Tautsaimniecība spēj pielāgoties klimata pārmaiņu negatīvajām ietekmēm un izmantot klimata pārmaiņu sniegtās iespējas;
3. Infrastruktūra un apbūve ir klimatnoturīga un plānota atbilstoši iespējamiem klimata riskiem;
4. Latvijas daba un kultūrvēsturiskās vērtības ir saglabātas un klimata pārmaiņu negatīvā ietekme uz tām – mazināta;
5. Ir nodrošināta zinātniskajā argumentācijā balstīta informācija, tai skaitā monitorings un prognozes, kas veicina pielāgošanās klimata pārmaiņām aspektu integrēšanu nozaru politiku un teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, kā arī sabiedrības informēšanu.

Infrastrukturai²⁸ parasti ir ilgstošs ekspluatācijas laiks un tā var daudzus gadus tikt pakļauta klimata pārmaiņām, kas izraisa arvien nelabvēlīgāku un biežāku ekstrēmu laikapstākļu un klimatisko apstākļu ietekmi.

Infrastruktūras projektu klimadaptācijas pasākumi ir vērsti uz to, lai nodrošinātu piemērotu noturības līmeni pret klimata pārmaiņu ietekmi, kas ietver akūtus notikumus, piemēram, spēcīgus plūdus, lietusgāzes, sausuma un/vai karstuma viļņus, dabas ugunsgrēkus, vētras, zemes nogrūzumus un viesuļvētras, kā arī hroniskus notikumus, piemēram, prognozēto jūras līmeņa celšanos un vidējā nokrišņu daudzuma, augsnes mitruma un gaisa mitruma izmaiņas.

Latvijai būtiskākie klimata pārmaiņu izraisītie riski ar lielāko iestāšanās varbūtību ir šādi:

- Sezonu, t.sk. veģetācijas perioda, izmaiņas;
- Ugunsgrēki;
- Kaitēkļu un patogēnu savairošanās, koku slimības, vietējo sugu izstumšana, jaunu sugu ienākšana;
- Elpošanas sistēmu slimību izplatība;
- Infekcijas slimības, karstuma dūrieni;
- Nokrišņu izraisīti plūdi, vējuzplūdi;
- Elektropadeves traucējumi;
- Noteces palielināšanās, hidroenerģijas svārstības;
- Sasaluma mazināšanās, kailsals, izkalšana;
- Eitifikācija;
- Infrastruktūru bojājumi, aprīkojuma pārkaršana;
- Ūdens noteces samazināšanās vasaras sezonā.

²⁸ Infrastruktūra ietver ne tikai tradicionālo “pelēko” infrastruktūru, bet arī “zaļo” infrastruktūru, kā arī jauktas “zaļās/pelēkās infrastruktūras” formas. Komisijas paziņojumā COM(2013) 249 zaļā infrastruktūra ir definēta kā “stratēģiski plānots pilnīgi vai daļēji dabisku teritoriju tīkls kombinācijā ar citiem vides objektiem, kas ir izveidots un tiek pārvaldīts, lai sniegtu plašu ekosistēmas pakalpojumu klāstu. Tā ietver zaļās zonas (vai zilās, ja attiecas uz ūdens ekosistēmām) un citus fiziskus elementus sauszemes (tostarp piekrastes) un jūras teritorijās. Uz sauszemes zaļā infrastruktūra pastāv lauku un pilsētas apstākļos.”

Latvijā būvniecībai un infrastruktūras (arī transporta infrastruktūrai²⁹) plānošanai ir būtiskas vairākas klimata pārmaiņu izpausmes (tai skaitā ekstrēmi):

- gada vidējās gaisa temperatūras paaugstināšanās, karstuma viļņu biežuma un ilguma pieaugums, meteoroloģiskās vasaras pagarināšanās, diennakts maksimālās temperatūras maksimālās vērtības paaugstināšanās;
- sala dienu un dienu skaita bez atkušņa samazināšanās;
- nokrišņu daudzuma palielināšanās un maksimālā vienas diennakts nokrišņu daudzuma palielināšanās, dienu skaita ar ļoti stipriem nokrišņiem palielināšanās, maksimālā piecu diennakšu nokrišņu daudzuma palielināšanās, virs normas strauju sniega nokrišņu palielināšanās
- vidējā jūras ūdens līmeņa celšanās ilgtermiņā un krasta erozijas attīstība, kā arī gruntsūdeņa līmeņa svārstības, ko ietekmē nokrišņu un jūras ūdens līmeņa izmaiņas, un upju noteces režīma izmaiņas.

Klimata pārmaiņas ietekmē visus būvniecības un infrastruktūras objektus – ēkas, ūdens apgādes un kanalizācijas infrastruktūru, meliorācijas, transporta, sakaru un enerģētikas tīklus un to funkcionēšanu, kur lielākā ietekme ir klimata pārmaiņu radītiem ekstrēmiem laika apstākļiem (stipras vēja brāzmas, vētras, plūdi, liela apjoma nokrišņi, karstuma viļņi u.c.).

Būvniecībā un infrastruktūras plānošanā Latvijai ir identificēti 14 riski, kas saistīti ar klimata pārmaiņām (skat. 1. tabulā).

1. tabula

Klimata pārmaiņu riski un iespējamās sekas būvniecībā un infrastruktūras plānošanā

Risks	Iespējamās sekas
Uzplūdu radīto bojājumu pieaugums ēkām jūras piekrastē un upju grīvas pilsētās	Bojājumi ēkām jūras piekrastē (krasta erozijas un applūšanas dēļ); bojājumi ēkām upju grīvās; ēku remonta nepieciešamība vai nelabojami bojājumi; ēkas norakstīšana; ēku vērtības krišanās un apdrošināšanas cenu pieaugums; drošības un komforta samazināšanās.
Nokrišņu plūdu radīto bojājumu pieaugums ēkām	Bojājumi ēkām pilsētās ar kanalizācijas kapacitātes nepietiekamību, bojājumi ēkām ūdensteču un ūdenstilpju plūdu teritorijās; ēku remonta nepieciešamība vai nelabojami bojājumi; ēkas norakstīšana; ēku vērtības krišanās un apdrošināšanas cenu pieaugums; drošības un komforta samazināšanās.
Pārslodzes pieaugums uz ēku jumtiem no liela nokrišņu daudzuma sniega formā īslaicīgā periodā	Bojājumi ēku konstrukcijām (pastiprināta mikroplaisu veidošanās slodzes dēļ, mitruma bojājumi); jumtu sabrukšana; pelējuma palielināšanās; dzīvības un īpašuma apdraudējums.
Ēku pamatu un grunts bojājumi gruntsūdeņu līmeņa svārstību dēļ	Apdraudējums ēku un to pamatu konstrukciju noturībai un stabilitātei (vislielākais apdraudējums ir vecām ēkām, kuru pamatu noturībai un hidroizolācijai, ja tāda ir, ir ievērojams nolietojums), ilgtermiņā rada arī mikroplaisas un palielina mitruma iespiešanos ēkas konstrukcijās.

²⁹ Risku un ievainojamības novērtējums un pielāgošanās indikatori un pasākumu identificēšana transporta infrastruktūras jomā. Pieejams: <https://ppdb.mk.gov.lv/database/risku-un-ievainojamibas-novertejums-un-pielagosanas-indikatori-un-pasakumu-identificesana-transporta-infrastrukturas-joma/>

Risks	Iespējamās sekas
Uzplūdu radīto bojājumu pieaugums ceļiem jūras piekrastē un upju grīvas pilsētās	Bojājumi ceļiem jūras piekrastē (krasta erozija un applūšana), bojājumi ceļiem upju grīvās; ceļu atjaunošanas nepieciešamība, tīrīšana vai slēgšana.
Lietusgāzu plūdu radīto bojājumu pieaugums ceļiem (kopā ar ceļu sasaluma perioda samazināšanos)	Bojājumi ceļiem pilsētās ar kanalizācijas kapacitātes nepietiekamību, tuneļu applūšana; bojājumi ceļiem ārpus pilsētām (galvenokārt grants ceļu iegrimšana vai aizskalošana, uzbērumu nestabilitāte, nogruvumu veidošanās); ceļu atjaunošanas un tīrīšanas nepieciešamība; vides piesārņojums; drošības un komforta samazināšanās; ceļu slēgšana.
Asfalta pastiprināta kušana un citi ceļu seguma bojājumi	Bojājumi ceļiem; satiksmes drošības pasliktināšanās.
Pastiprināta sliežu izliekšanās, materiālu nolietojums un uzbērumu nestabilitāte karstuma dēļ	Bojājumi dzelzceļa infrastruktūrai; ekonomiskie zaudējumi ātruma ierobežojuma dēļ; dzinēju pārkaršana, kravu un pasažieru pārvadājumu ierobežojumi.
Uzplūdu radīto bojājumu pieaugums ostām	Bojājumi ostu infrastruktūrai; preču bojājumi; ekonomiskie zaudējumi.
Iekštelpu pārkaršana un elektroenerģijas pieprasījuma pieaugums vasarā	Pieprasījuma palielināšanās pēc iekštelpu dzesēšanas; telpu dzesēšanas un ventilācijas instalēšanas; cilvēku labsajūtas un veselības pasliktināšanās; darba produktivitātes samazināšanās; ārkārtas gadījumu izmaksu paaugstināšanās; investīciju pieaugums sabiedrībai; elektroenerģijas patēriņa un izmaksu pieaugums vasarā.
Elektropārvades un sadales tīklu bojājumi maksimālo vēja brāzmu pieauguma dēļ atsevišķos Latvijas reģionos	Enerģijas tīklu bojājumi; energopiegādes traucējumi; labklājības un ekonomiskie zaudējumi.
Elektropārvades un sadales tīklu bojājumi lietusgāzu un plūdu dēļ	Enerģijas tīklu bojājumi; energopiegādes traucējumi; labklājības un ekonomiskie zaudējumi.
Draudi krasta pārvadiem jūras līmeņa celšanās/augstu plūdmaiņu/vētru dēļ	Bojājumi TEC; kravu un pasažieru pārvadājumu ostās efektivitātes samazināšanās; energoapgādes traucējumi.

Būvniecības un infrastruktūras plānošanas jomā klimata pārmaiņu radītie riski, kam Latvijā ir salīdzinoši ļoti augsta vai augsta īstenošanās varbūtība un lielākās negatīvākās sekas, ir:

- uzplūdu radīto bojājumu pieaugums ēkām jūras piekrastē un upju grīvas pilsētās;
- elektroenerģijas pieprasījuma pieaugums vasarā;
- enerģijas pieprasījuma samazināšanās ziemā un iekštelpu pārkaršana vasarā;
- sadales tīklu bojājumu vēja brāzmu pieauguma atsevišķos Latvijas reģionos dēļ;
- lietusgāzu plūdu radīto bojājumu pieaugums ceļiem (kopā ar ceļu sasaluma perioda samazināšanos un nokrišņu pieaugumu šajā periodā).

Pārējie riski izpaudīsies ar salīdzinoši mazākām sekām, bet tajā pašā laikā arī tiem ir iespējama ļoti augsta īstenošanās varbūtība.

4. SAM ietekmes uz HP “Klimatdrošināšana” noteikšana

4.1. HP “Klimatdrošināšana” piemērošana

Daļai Programmas SAM ir ietekme uz HP “Klimatdrošināšana”. SAM ietekme uz HP “Klimatdrošināšana” ir nosakāma kontekstā ar SAM mērķi, atbalstāmajām darbībām un attiecināmajām izmaksām. Lai identificētu SAM, kuram ir ietekme uz HP “Klimatdrošināšana”, identifikācijas procesā **tiek vērtēti divi pamatkritēriji**.

Pamatkritērijs 1: SAM ietvaros ir plānoti infrastruktūras izveides, atjaunošanas vai pārbūves projekti un **infrastruktūras veids atbilst kādai no tālāk norādītajām kategorijām**.

Pamatkritērijs 2: infrastruktūras paredzamais kalpošanas laiks ir **vismaz pieci gadi**.

3. attēls

Infrastruktūras veidi

Infrastruktūras veids³⁰ šī metodiskā materiāla kontekstā ietver:

- ēkas – dzīvojamās un publiskās ēkas, nedzīvojamās ēkas;
- dabā balstīta infrastruktūra (piemēram, apzaļumoti jumti, sienas un teritorijas,

³⁰ Šī metodiskā materiāla izpratnē infrastruktūra neietver, piemēram, datortehniku.

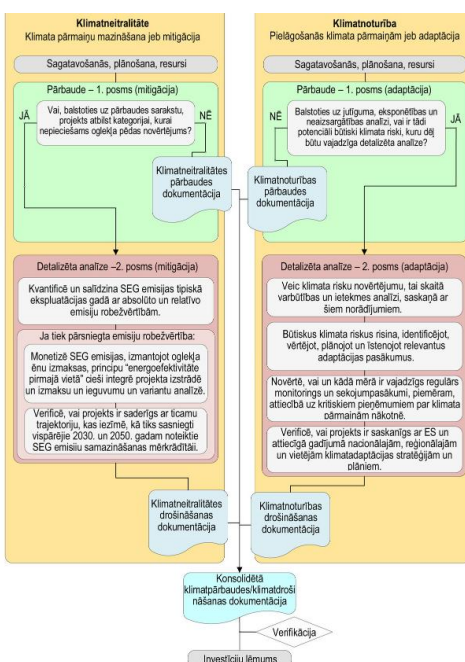
meliorācijas sistēmas sedimentācijas baseini, daudzpakāpju grāvji, mākslīgie mitrāji, akmeņu krāvumi, meandrēšana utt.);

- inženierbūves – transporta būves (piemēram, ceļi, dzelzceļi, ostas, lidostas vai iekšējo ūdensceļu transporta infrastruktūra), cauruļvadi, sakaru un elektropārvades līnijas, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (piemēram, mobilo sakaru tīkli, datu kabeļi, datu centri), ūdens apsaimniekošana (piemēram, ūdensapgādes cauruļvadi, ūdenskrātuves, notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, dūņu lauki), kompleksās būves rūpnieciskās ražošanas uzņēmumos, kā arī citas inženierbūves, kas ir būtiska mūsdienu ekonomikas un sabiedrības funkcionēšanai;
- sistēmas, kas paredzētas, lai apsaimniekotu uzņēmumos un māsaimniecībās radušos atkritumus (piemēram, savākšanas laukumi, poligoni, pārkraušanas, šķirošanas un pārstrādes kompleksi, sadedzināšanas iekārtas);
- citi fiziskie aktīvi plašākā rīcībpolitikas jomu klāstā, ieskaitot sakaru, neatliekamās palīdzības dienestu, enerģētikas, finanšu, pārtikas, pārvaldības, veselības aprūpes, izglītības un apmācības, pētniecības, civilās aizsardzības, transporta un atkritumu vai ūdens resursu apsaimniekošanas jomu.

Tiesību aktos var būt noteikti arī citi infrastruktūras veidi, piemēram, InvestEU regulā ilgtspējīgas infrastruktūras rīcībpolitikas logā³¹ ir iekļauts visaptverošs investīciju saraksts.

4.attēls

Pārskats par HP “Klimatdrošināšana” procesu

³¹ InvestEU regulas ilgtspējīgas infrastruktūras politika ietver ilgtspējīgas investīcijas tādās jomās kā transports, tajā skaitā multimodāls transports, ceļu satiksmes drošība, tostarp saskaņā ar ES mērķi līdz 2050. gadam novērst ceļu satiksmes negadījumus ar bojāgājušajiem un smagi ievainotajiem, dzelzceļa un autoceļu infrastruktūras atjaunošana un uzturēšana, enerģētika, jo īpaši atjaunīgie energoresursi, energoefektivitāte atbilstīgi 2030. gada enerģētikas politikas satvaram, ēku atjaunošanas projekti, galveno uzmanību pievēršot energotaupībai un ēku integrēšanai savienotajā enerģētikas, uzkrāšanas, digitālajā un transporta sistēmā, starpsavienojumu līmeņa uzlabošana, digitālā savienojamība un piekļuve, tostarp lauku apvidos, izejvielu piegāde un pārstrāde, kosmos, okeāni, ūdeņi, tostarp iekšzemes ūdensceļi, atkritumu apsaimniekošana saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju un aprites ekonomiku, dabas un cita vides infrastruktūra, kultūras mantojums, tūrisms, iekārtas, mobilie aktīvi un tādu inovatīvu tehnoloģiju, tostarp pārejas tehnoloģiju, ieviešana, kas veicina Savienības mērķu īstenošanu vides vai klimatnoturības, vai sociālās ilgtspējas jomā un kas atbilst Savienības standartiem vides vai sociālās ilgtspējas jomā.

Izvērtējot SAM ietekmi uz iepriekš minētajiem diviem pamatkritērijiem, nosakāma SAM ietekme uz HP “Klimatdrošināšana” – tieša pozitīva ietekme, netieša pozitīva ietekme vai nav ietekmes.

Tieša pozitīva ietekme

- SAM mērķis un atbalstāmās darbības **tieši ietekmē HP "Klimatdrošināšana"**

Netieša pozitīva ietekme

- SAM mērķis un atbalstāmās darbības **netieši ietekmē HP "Klimatdrošināšana"**

Nav ietekmes

- SAM mērķis un atbalstāmās darbības nav saistītas ar klimata pārmaiņu vai pielāgošanās jautājumiem

Tieša pozitīva ietekme uz HP “Klimatdrošināšana”

Ja SAM ietvaros plānots īstenot infrastruktūras atjaunošanu, pārbūvi, būvniecību vai uzstādīšanu ar kalpošanas laiku vismaz pieci gadi un, ja SAM darbības veicina klimata pārmaiņu mazināšanu vai pielāgošanos tām, tam ir tieša pozitīva ietekme uz HP “Klimatdrošināšana”.

Netieša pozitīva ietekme uz HP “Klimatdrošināšana”

SAM mērķis un tā īstenošana var netieši veicināt HP “Klimatdrošināšana” ietekmi klimata pārmaiņu ierobežošanā. Piemēram:

- Iedzīvotāju izpratnes par videi draudzīgu dzīvesveidu uzlabošana (piemēram, atkritumu šķirošana) ilgtermiņā maina sabiedrības paradumus - mazāks patēriņš, labāka resursu izmantošana, kas veicina SEG emisiju samazināšanu.
- Speciālistu zināšanu un prasmju novērtēšana, paaugstināšana un izmantošana praksē, lai nodrošinātu virzību uz klimatneitrālu ekonomiku un mazinātu riskus saistībā ar klimata pārmaiņām visvairāk skartajos reģionos, ievērojot pašvaldību un plānošanas reģionu identificētās vajadzības, tai skaitā par klimatdrošināšanu (SEG samazināšanu, atjaunīgos energoresursus, oglekļa dioksīda piesaisti), zaļā publiskā iepirkuma sagatavošanu, zaļo risinājumu piemērošanu infrastruktūras attīstības plānošanā, informācijas tehnoloģiju un mākslīgā intelekta rīku izmantošanu klimatneitrālu risinājumu plānošanā.

Nav ietekmes uz HP “Klimatdrošināšana”

SAM, kura darbības nav saistītas ar infrastruktūru un projekta īstenošanas rezultātā nerada infrastruktūru, nav ietekmes uz HP “Klimatdrošināšana” (piemēram, metodoloģisko materiālu vai vadlīniju izstrāde, zinātnisko pētījumu atbalsts bez infrastruktūras izveides, sociāli mazaizsargāto grupu integrēšana darba tirgū). Šādi vai līdzīgi ieguldījumi var nebūt saistīti ar klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, līdz ar to neietekmē HP “Klimatdrošināšana”. Šāds SAM ieguldījums uz HP “Klimatdrošināšana” vērtējams kā neitrāls jeb “Nav ietekmes”.

Noteiktos izņēmuma gadījumos SAM ietvaros plānotās darbības var radīt SEG emisiju palielināšanos vai paredz atbalstu fosilo energoresursu iekārtu izmantošanai - piemēram, investīcijas civilās aizsardzības mērķiem, regulā³² noteiktie izņēmuma gadījumi attiecībā uz investīcijām noteiktās apkures sistēmās un gāzes pārvades/sadales tīklos, noteiktos transportlīdzekļos. Attiecīgi **ir izvērtējama SEG emisiju ietekme**, nošķirot tiešās un netiešās SEG emisijas.

Tiešās SEG emisijas:

- Degvielas sadedzināšana, procesa darbība;
- Kurināmā sadedzināšana, procesa darbība;
- Fugitīvās emisijas.

Netiešās SEG emisijas:

- Elektroenerģija, siltumapgāde, aukstumapgāde, ko izmanto infrastruktūras operators;
- SEG emisijas no transportlīdzekļiem, kas izmanto transporta infrastruktūru, t.sk. modālās pārvirzes ietekme;
- SEG emisijas energotīklu projekti un rūpnieciskās ražošanas kompleksi;
- SEG emisijas biodegvielas un bioenerģijas ražošanas projektu ražošanā, pārstrādē un transportā.

4.2. HP “Klimatdrošināšana” prasību noteikšana

Lai nodrošinātu HP “Klimatdrošināšana” darbību praksē un to izpildes uzraudzību, katram **SAM ar tiešu ietekmi uz HP “Klimatdrošināšana”**, atkarībā no projekta specifikas, paredz vērtēt ietekmi uz klimata pārmaiņu mazināšanas un/vai pielāgošanās tām aspektiem, nodrošinot attiecīgu informācijas/datu uzkrāšanu par projektu. Metodikas 1. pielikums rekomendējams kā praktisks palīgrieks šī procesa īstenošanai.

Lai novērtētu SAM ietvaros plānotā projekta ietekmi uz klimata pārmaiņu mazināšanas aspektu, atkarībā no projekta specifikas, paredz veikt:

- 1) **SEG emisiju samazinājuma aprēķinu**, kas sasniedzams, īstenojot projekta darbības (piemēram, saskaņā ar Ministru kabineta 2021. gada 8. aprīļa noteikumiem Nr. 222 “Ēku energoefektivitātes aprēķina metodes un ēku energosertifikācijas noteikumi” vai Ministru kabineta 2018. gada 23. janvāra noteikumiem Nr. 42 “Siltumnīcefekta gāzu emisiju aprēķina metodika”);

³² Picejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1058>

- 2) vai **projekta oglekļa pēdas nospieduma aprēķinu**, kas ļauj noteikt projekta īstenošanas rezultātā radīto kopējo SEG emisiju apjomu (piemēram, saskaņā ar “Eiropas Investīciju bankas oglekļa pēdas nospieduma noteikšanas metodiku”);
- 3) vai **projekta SEG emisiju monetizāciju**, kas ļauj noteikt projekta ietvaros radīto vai novērsto (ietaupīto) SEG emisiju monetāro vērtību, izmantojot piemērojamo oglekļa cenu (EUR/tCO₂ ekvivalenta).

SEG aprēķina un oglekļa pēdas noteikšanas metodiskie norādījumi saskaņā ar EK izstrādātajiem “Tehniskajiem norādījumiem par infrastruktūras projektu klimatdrošināšanu 2021.-2027. gada periodā (2021/C 373/01)” informatīvi pievienoti metodikas 2. pielikumā.

Lai novērtētu SAM ietvaros plānotā projekta ietekmi uz pielāgošanās klimata pārmaiņām aspektu, atkarībā no projekta specifikas, izvērtē tā spēju pielāgoties klimata pārmaiņām (piemēram, paredzot projekta ietvaros **ietvert vērtējumu par klimata pārmaiņu radītajiem riskiem** (iespējami ekstrēmi klimatiskie notikumi, piemēram, karstuma viļņi (infrastruktūras pārkaršana un materiālu nolietojums karstuma dēļ), plūdi, lietusgāzes, sasalšanas un kušanas cikli) **un paredzot ietvert novēršanas vai mazināšanas pasākumus, darbības** ar mērķi veidot tādu infrastruktūru, kas nodrošinās noturību pret klimata pārmaiņu radītajiem riskiem.

Nepieciešamās prasības informācijas/datu uzkrāšanai par SAM ietvaros plānotā/īstenotā projekta ietekmi uz klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās tām aspektiem nosaka atbildīgā iestāde par SAM īstenošanu, attiecīgu prasību ietverot, piemēram, MK noteikumos.

Informācijas/datu par SAM ietvaros plānotā/īstenotā projekta ietekmi uz klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās tām aspektiem:

- 1) ietveršanu projektā un ieviešanu projekta īstenošanas laikā veic projektu iesniedzējs/finansējuma saņēmējs/gala labuma guvējs, t.sk. saskaņā ar noslēgto līgumu/vienošanos par projekta īstenošanu;
- 2) pārbaudi projektu iesniegumos un uzraudzību projektu īstenošanas laikā veic sadarbības iestāde.

5. attēls

Piemērs par HP “Klimatdrošināšana” prasību noteikšanu un informācijas/datu uzkrāšanu

Īstenojot projektu, finansējuma saņēmējs/gala labuma guvējs:

Izpilda nepieciešamās prasības HP “Klimatdrošināšana” ievērošanā, tai skaitā:

1. nodrošina, ka projektā izveidotā infrastruktūra būs noturīga pret ekstrēmiem klimatiskajiem notikumiem;
2. uzkrāj datus par projekta ietekmi uz HP “Klimatdrošināšana” projekta īstenošanas laikā.

5. HP “Klimatdrošināšana” atspoguļošana ES fondu plānošanas un īstenošanas dokumentos

5.1. ES fondu plānošanas dokumenti

KNR³³ nosaka, ka dalībvalstīm jānodrošina infrastruktūrā veikto investīciju klimatnoturība un, atlasot šādas investīcijas, par prioritāti jānosaka darbības, kas atbilst principam “energoefektivitāte pirmajā vietā”, un nodrošina klimatnoturību investīcijām infrastruktūrā, kuras paredzamais kalpošanas laiks ir vismaz pieci gadi.

Partnerības līgums nosaka, ka HP “Klimatdrošināšana” koordinēšanas mērķis ir novērst infrastruktūras neaizsargātību pret iespējamo klimata ilgtermiņa ietekmi, vienlaikus nodrošinot, ka tiek ievērots HP “Energoefektivitāte pirmajā vietā” un ka no projekta izrietošais SEG emisiju līmenis atbilst Latvijas virzībai uz klimatneitralitāti.

Programma nosaka, ka tiks ievērots HP “Klimatdrošināšana”, nepieciešamības gadījumā ietverot projektu iesniegumu vērtēšanas kritērijos. Tās ietvaros var būt noteikti politikas mērķi, kuru SAM ietver darbības, kas tiešā veidā attiecas uz klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām.

5.2. MK noteikumi par SAM īstenošanu

Ja SAM ir tieša pozitīva ietekme uz HP “Klimatdrošināšana” īstenošanu, MK noteikumos par SAM īstenošanu ietver nepieciešamos nosacījumus HP “Klimatdrošināšana” ieviešanai. Atkarībā no SAM specifiskas, MK noteikumos par SAM īstenošanu ietver atbalstāmās darbības un attiecināmās izmaksas (t.sk. ZPI piemērošanas izmaksas, energoauditora piesaistes izmaksas u.c.), kas ir vērstas un sekmē HP “Klimatdrošināšana” nodrošināšanu.

MK noteikumos par SAM īstenošanu var ietvert arī tādas atbalstāmās darbības un attiecināmās izmaksas, kas specifiski papildina HP “Klimatdrošināšana” īstenošanu – piemēram, atkarībā no SAM specifiskas un tā ietvaros sasniedzamajiem mērķiem, var tikt paredzēti uz HP “Klimatdrošināšana” īstenošanu vērsti publicitātes un sabiedriskās domas veidošanas pasākumi, tostarp publikācijas, lai informētu sabiedrību.

Tāpat atzīmējams, ka ZPI ir būtisks instruments klimata politikas mērķu sasniegšanā attiecībā uz klimata pārmaiņām, resursu izmantošanu un ilgtspējīgu patēriņu, un ražošanu. ZPI Latvijā ir kļuvis par nopietnu politikas instrumentu, lai risinātu ne tikai vides aizsardzības problēmas, bet arī veicinātu resursu efektīvu izmantošanu un aprītes ekonomikas izaugsmi valstī.

ZPI izmantošanas piemērs: Valsts autoceļa posma rekonstrukcijas projektā tiek piemērotas ZPI prasības, nosakot būvuzņēmējam izmantot pārstrādātus ceļa seguma materiālus, kā arī nodrošināt

³³ KNR (60) un 73. panta j) apakšpunkts. Pēcjams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060>

būvniecības atkritumu pārstrādi. Papildus tiek izbūvēta lietus ūdens savākšanas un filtrācijas sistēma, kas samazina piesārņojuma nonākšanu vidē, un uzstādīts energoefektīvs LED apgaismojums. Rezultātā tiek nodrošināta videi draudzīgāka infrastruktūra ilgtermiņā.

6. attēls

Piemēri atbalstāmajām darbībām un attiecināmajām izmaksām, kas sekmē un ir vērstas uz HP “Klimatdrošināšana” īstenošanu

Enerģētika sektors

Atbalstāmās darbības:

- Energoefektivitātes paaugstināšana;
- Atjaunīgo energoresursu tehnoloģiju uzstādīšana vai būvniecība;
- Elektroenerģijas, siltumapgādes, aukstumapgādes akumulācijas iekārtu uzstādīšana;
- Siltumapgādes sistēmas atjaunošana, pārbūve vai būvniecība;
- Aukstumapgādes sistēmas atjaunošana, pārbūve vai būvniecība.

Attiecināmās izmaksas:

- Siltumapgādes un aukstumapgādes ierīkošanas un pieslēguma izmaksas;
- Atjaunīgo energoresursu tehnoloģiju un aprīkojuma iegādes un uzstādīšanas izmaksas.

Transporta sektors

Atbalstāmās darbības:

- Bezemisiju un mazemisiju transportlīdzekļu iegāde;
- Bezemisiju un mazemisiju transportlīdzekļu uzlādes infrastruktūras izbūve;
- Veloceļu izbūve;

Attiecināmās izmaksas:

- Elektrovilcienu (bateriju) ritošā sastāva iegādes izmaksas;
- Velosipēdu ceļu infrastruktūras izbūves izmaksas.

Atkritumu apsaimniekošana

Atbalstāmās darbības/izmaksas:

- Atkritumu pārstrāde (t.sk. kompostēšanas laukumi);
- Dalīti vāktu atkritumu šķirošanas līniju izveide un modernizācija;
- Atkritumu dalītās vākšanas sistēmas elementu pilnveide;
- Šķiroto atkritumu savākšanas viedo laukumu izveide.

Attiecināmās izmaksas:

- Tehnoloģisko iekārtu iegādes un uzstādīšanas izmaksas atkritumu pārstrādei, šķirošanai;
- Dažāda veida specializēto konteineru iegādes izmaksas atkritumu šķirošanai.

Tāpat MK noteikumos par SAM īstenošanu, kuram ir tieša pozitīva ietekme uz HP “Klimatdrošināšana” īstenošanu, ir jāparedz prasība finansējuma saņēmējam uzkrāt informāciju –

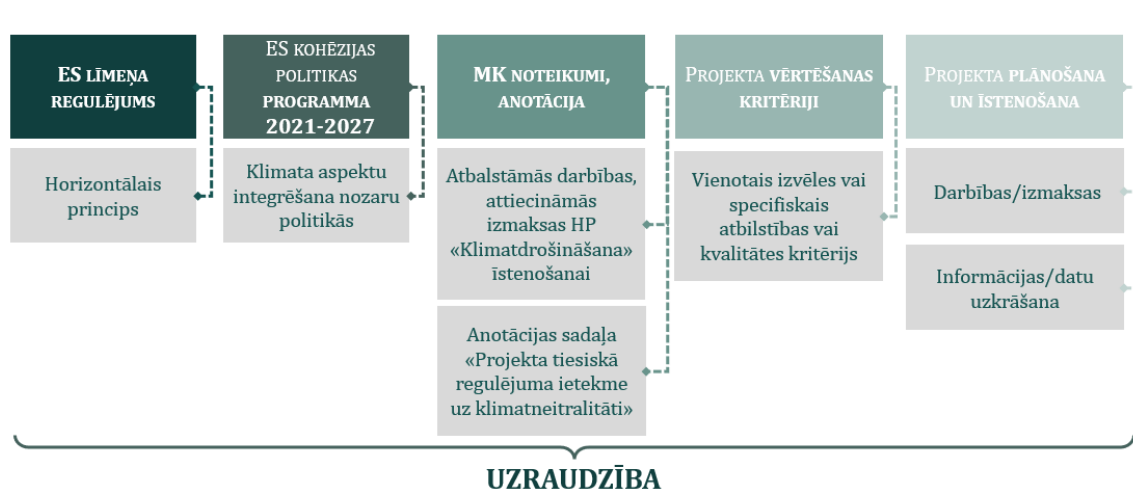
datus par HP “Klimatdrošināšana” īstenošanu.

Savukārt, MK noteikumos par SAM īstenošanu, kuram ir netieša pozitīva ietekme uz HP “Klimatdrošināšana”, lai nodrošinātu HP “Klimatdrošināšana” ievērošanu, nepieciešamības gadījumā var tikt paredzētas atbalstāmās darbības, attiecināmās izmaksas atbalstāmo darbību īstenošanai, kā arī īstenošanas nosacījumi un prasība finansējuma saņēmējam uzkrāt informāciju – datus.

MK noteikumos par SAM īstenošanu, kuram nav ietekmes uz HP “Klimatdrošināšana”, iepriekš minētās prasības nav jādefinē.

7. attēls

HP “Klimatdrošināšana” cikls

5.3. Tiesību akta sākotnējā ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) aizpildīšana

Izvērtējot MK noteikumu par SAM īstenošanu horizontālo ietekmi³⁴, atbilstoši TAP pieejamai aizpildīšanas veidlapai³⁵ un TAP anotācijas vadlīnijām³⁶, kā arī atbilstoši šim metodiskajam materiālam, tiesību akta sākotnējā ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) 8. sadaļā “Horizontālā ietekme” MK noteikumu par SAM īstenošanu projekta sagatavotājam (atbildīgajai iestādei) ir jāsniedz informācija par:

- 1) SAM ietekmi uz HP “Klimatdrošināšana” (*tieša pozitīva ietekme, netieša pozitīva ietekme, nav ietekmes*);
- 2) kā tiks veicināta HP “Klimatdrošināšana” īstenošana un sniegts ieguldījums HP “Klimatdrošināšana” mērķu sasniegšanā;

³⁴ Ministru kabineta 2021. gada 7. septembra noteikumi Nr. 617 “Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība” Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/325945-tiesibu-akta-projekta-sakotnejas-ietekmes-izvertesanas-kartiba>

³⁵ Pieejams: <https://tai.mk.gov.lv/veidlapas>

³⁶ Vadlīnijas tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes novērtēšanai un novērtējuma ziņojuma sagatavošanai: <https://tai.mk.gov.lv/anotacija>

3) kā tiks nodrošināta HP “Klimatdrošināšana” uzraudzība.

2. tabula

Uz HP “Klimatdrošināšana” attiecināmās sadaļas anotācijā

8. Horizontālā ietekme		
8.1. Projekta tiesiskā regulējuma ietekme		
Nr.	Sadaļas nosaukums	Apraksts
8.1.5.	uz teritoriju attīstību	Informācija jānorāda atbilstoši TAP anotācijas vadlīnijām.
8.1.6.	uz vidi	Informācija jānorāda atbilstoši TAP anotācijas vadlīnijām.
8.1.7.	uz klimatneitralitāti	Papildu TAP anotācijas vadlīnijās norādītajam, informācija attiecībā uz HP “Klimatdrošināšana” jāsniedz arī par SAM ietekmi virzībā uz klimatneitralitātes sasniegšanu (piemēram, ka plānotās investīcijas sekmēs virzību Latvijas kopējo klimata pārmaiņu mazināšanas mērķu sasniegšanā, kā arī veicinās to sasniegšanu Eiropas Savienības līmenī, ņemot vērā, ka investīciju īstenošanas rezultātā tiks samazinātas SEG emisijas un veicināts CO ₂ palielinājums; plānotie ieguldījumi veicinās atjaunīgo energoresursu izmantošanu, samazinot negatīvo ietekmi uz klimata pārmaiņām, kas sekmēs klimatneitralitātes sasniegšanu; plānoto investīciju īstenošanā var tikt piemērots zaļais publiskais iepirkums saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 20. jūnija noteikumiem Nr. 353 “Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība”).
8.2.	Cita informācija	1. Jānorāda SAM ietekmi uz HP “Klimatdrošināšana” - tieša pozitīva ietekme, netieša pozitīva ietekme vai nav ietekmes; 2. Ja attiecināms, norāda informāciju, vai SAM projektu iesniegumu vērtēšanā tiks piemērots kritērijs HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanai; 3. Ja attiecināms, norāda, kā tiks nodrošināta datu/informācijas uzkrāšana par HP “Klimatdrošināšana”.

MK noteikumu anotācijas 8. sadaļa “Horizontālā ietekme” ir jāaizpilda visos gadījumos, kad tiek sagatavoti MK noteikumi par SAM īstenošanu, neatkarīgi no tā, vai SAM ir tieša pozitīva ietekme, netieša pozitīva ietekme vai nav ietekmes uz HP “Klimatdrošināšana”.

6. Projektu iesniegumu atlases nosacījumi

Projektu iesniegumu atlases nosacījumu sagatavošanas posms ir viens no vissvarīgākajiem visā procesā, jo tieši šajā posmā identificējamas vislielākās iespējas HP “Klimatdrošināšana” nosacījumu īstenošanai praksē, lai tiktu nodrošināti klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās aspekti.

Projektu iesniegumu atlasē ir svarīgi ne tikai piemērot HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas kritēriju, bet arī atbilstoši to novērtēt, kas tiek nodrošināts 3 soļu procesā:

Projektu iesniegumu atlases kārtība ir noteikta MK noteikumos “Kārtība, kādā Eiropas Savienības fondu vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina šo fondu ieviešanu 2021.–2027.gada plānošanas periodā”³⁷.

6.1. HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas kritēriju piemērošana SAM

SAM, ar ietekmi uz HP “Klimatdrošināšana”, projektu iesniegumu vērtēšanā tiek piemēroti vienoti izvēles vai specifiskie atbilstības vai kvalitātes kritēriji³⁸ atbilstoši SAM specifikai.

Izstrādājot vienotos izvēles vai specifiskos atbilstības vai kvalitātes kritērijus par HP “Klimatdrošināšana”, jāņem vērā šis metodiskais materiāls, kurā ietverti metodiski norādījumi par kritēriju definēšanu tiešas pozitīvas vai netiešas pozitīvas ietekmes gadījumā un projektu iesniegumu atlases metodika 2021.–2027. gadam³⁹.

Atbildīgā iestāde, ņemot vērā SAM specifiku (piemēram, ierobežotas atlases ietvaros vai, ja plānotās darbības un sasniedzamie rādītāji ir precīzi zināmi (piem., uzstādāmās AER iekārtas jauda; ēku renovētā platība un tml.)), var izvērtēt HP “Klimatdrošināšana” aspektu piemērošanu SAM ietvaros, attiecīgi MK noteikumos par SAM īstenošanu iekļaujot konkrētas prasības, kā arī MK noteikumu tiesību akta anotācijā sniedzot detalizētu aprakstu.

³⁷ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/343827-kartiba-kada-eiropas-savienibas-fondu-vadiba-iesaistitas-institucijas-nodrosina-so-fondu-ieviesanu-20212027-gada-planosanas-perioda>

³⁸ Līdz šīs metodikas apstiprināšanai pieļaujams iekļaut kritērijā, kas vērtē, vai projekta iesniedzējs izpilda nepieciešamās prasības horizontālā principa “Nenodarīt būtisku kaitējumu” ievērošanu.

³⁹ Pieejams: <https://www.esfondi.lv/normativie-akti-un-dokumenti/2021-2027-planosanas-periods/eiropas-reģionalas-attīstības-fonda-eiropas-sociala-fonda-plus-koheziijas-fonda-un-taisnīgas-parkartosanas-fonda-projektu-iesniegumu-atlases-metodika-2021-2027-gadam>

3. tabula
Vērtēšanas kritēriju piemērošana

Projekta ietekme uz HP	Projekta iesniegumu vērtēšanas kritēriju piemērošana
Tieša pozitīva ietekme	Tiek definēts vienotais izvēles vai specifiskais atbilstības vai kvalitātes kritērijs – SEG emisiju samazinājums vai CO2 piesaistes palielināšana un/vai klimatnoturīguma vērtējums. <i>Ja HP “Klimatdrošināšana” ievērošanu projekta ietvaros ir iespējams nodrošināt, izpildot nacionālajā horizontālajā regulējumā noteiktās prasības, atsevišķs vērtēšanas kritērijs var netikt piemērots. Savukārt, ja HP “Klimatdrošināšana” piemērošanas noteiktie nosacījumi un prasības pārsniedz (ir papildus) nacionālajā horizontālajā regulējumā noteikto, piemērojams vienotais izvēles kritērijs vai specifiskais atbilstības vai kvalitātes kritērijs.</i>
Netieša pozitīva ietekme	Izvērtē nepieciešamību piemērot HP “Klimatdrošināšana” kritēriju.
Nav ietekmes	HP “Klimatdrošināšana” kritēriju nepiemēro.

6.2. HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas kritērija piemērošanas metodika SAM

Lai nodrošinātu vienotu pieeju HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas kritērija piemērošanai projektu iesniegumu atlases ietvaros, katram SAM atbildīgā iestāde piemēro projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriju piemērošanas metodiku (turpmāk – kritēriju piemērošanas metodika), ņemot vērā HP “Klimatdrošināšana” kritērija piemērošanas skaidrojumu un minimālās prasības, kas ir noteiktas projektu iesniegumu atlases metodikā 2021.–2027. gadam.

6.3. Projektu iesniegumu vērtēšana

Lai nodrošinātu HP “Klimatdrošināšana” kritērija kvalitatīvu izvērtēšanu SAM ietvaros, var tikt piesaistīti eksperti, piemēram, energoauditors. Eksperta piesaiste ļauj izvērtēt projektu ieguldījumu HP “Klimatdrošināšana” veicināšanā un mērķu sasniegšanai pēc paredzēto darbību satura un būtības.

4. tabula

HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas kritērija piemērs

HP “Klimatdrošināšana”		
Kritērijs	Kritērija ietekme uz lēmuma pieņemšanu (N P; N/A)	Minimālās prasības un labā prakse piemērošanas skaidrojuma izstrādei
Projekta iesniegumā ietverti nosacījumi vai iekļautas darbības, kas paredz SEG emisiju samazināšanu vai CO ₂ piesaistes palielināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām.	P	<u>Piemērs – redakcija ir pielāgojama atbilstoši attiecīgā SAM specifikai.</u> Vērtējums ir “Jā”, ja projekta iesniegumā ietverti nosacījumi vai iekļautas darbības, kas paredz siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu vai CO₂ piesaistes palielināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām: a) darbības, kas paredz fosilo energoresursu ietaupījumu energoefektivitātes pasākumu ieviešanas rezultātā; b) darbības, kas paredz pilnīgu vai daļēju atteikšanos no fosilo energoresursu izmantošanas; c) darbības, kas paredz enerģijas ietaupījumu; d) darbības, kas paredz pāreju uz atjaunīgo energoresursu izmantošanu; e) darbības, kas paredz jaunu atjaunīgo energoresursu iekārtu uzstādīšanu; f) darbības, kas paredz zaļās infrastruktūras⁴⁰ ieviešanu; g) citas darbības, kas vienlīdz efektīvi nodrošina siltumnīcefekta gāzu emisiju mērķu sasniegšanu; h) vai darbības, kas vērstas uz klimata pārmaiņu risku novērtēšanu un iespējamo seku mazināšanu būvniecībā un infrastruktūras plānošanā, t.sk.: i. ir veikts projektā paredzēto infrastruktūras darbību risku izvērtējums klimata pārmaiņu radītājiem riskiem: iespējami ekstrēmi klimatiskie notikumi, piemēram, karstuma viļņi (infrastruktūras pārkaršana un materiālu nolietojums karstuma dēļ), plūdi, lietusgāzes, sasalšanas un kušanas cikli. Šiem riskiem paredzēti novēršanas vai mazināšanas pasākumi; ii. norādīts, ka projekta ietvaros plānotās darbības tiek īstenotas ar mērķi veidot tādu infrastruktūru, kas nodrošinās noturību pret tādiem klimatiskajiem riskiem, kas saskaņā ar attiecīgajā pašvaldībā noteikto klimatisko profilu ir novērtēti ar 2. un 3. riska klasi (aukstuma un karstuma viļņu, nokrišņu un sniega riski). Informācija par aktuālo klimata profilu pieejama https://klimats.meteo.lv/pasvaldibu-apskati/; iii. vai projekts tiek īstenots plūdu riskam pakļautajā teritorijā atbilstoši VSIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” Latvijas plūdu riska un plūdu draudu kartēm https://videscentrs.lv/gmc.lv/iebuve/pludu-riska-

⁴⁰ Plašā nozīmē zaļā infrastruktūra ietver ne tikai dabiskās un daļēji dabiskās ekosistēmas (mežus, zālājus, mitrājus, parkus un alejas), bet arī pilsētvides elementus (zaļos jumtus un sienas, apstādījumus un urbānos dārzus). “Zaļā” infrastruktūra ir kā komplementāra (dabas) daļa “pelēkajai” infrastruktūrai (apbūvētās teritorijas) un “zilajai” infrastruktūrai (ūdenstilpes un ūdenstece).

		un-pludu-draudu-kartes. Vērtēšanā izmanto pavasara plūdu kartes upēm un ezeriem, kā arī jūras vējuzplūdu piekrastes zonai kartes slāņus par 10% plūdu scenāriju (plūdu skartās teritorijas, kur plūdu iestāšanās biežums ir vienu reizi 10 gados). Ja projekts tiek īstenots kartē norādītajā plūdu riskam pakļautajā teritorijā, jābūt norādītam aprakstam ar rīcību par to, kā projekta ietvaros atbalstāmā infrastruktūra tiks aizsargāta pret ūdens uzplūdiem un infrastruktūras pamatu vai grunts bojājumiem ūdenslīmeņa izmaiņu dēļ. Papildu iesniedzama/norādāma dokumentācija, kas apliecina SAM vai projekta atbilstību HP “Klimatdrošināšana” aspektiem, piemēram: 1. SIVN; 2. IVN; 3. Ēkas energosertifikāts; 4. Atļauja A un B kategorijas piesārņojošās darbības veikšanai vai C kategorijas piesārņojošās darbības reģistrācija; 5. HP “Nenodarīt būtisku kaitējumu” izvērtējums; 6. Cita dokumentācija atbilstoši plānotajām darbībām. Ja projekta iesniegums neatbilst minimālajām prasībām, vērtējums ir “Jā, ar nosacījumu”, izvirza atbilstošus nosacījumus. Vērtējums ir “Nē”, ja projekta iesniedzējs neizpilda lēmumā par projekta iesnieguma apstiprināšanu ar nosacījumiem ietvertos nosacījumus vai pēc nosacījumu izpildes joprojām neatbilst izvirzītajām prasībām, vai arī nosacījumus neizpilda lēmumā par projekta iesnieguma apstiprināšanu ar nosacījumiem noteiktajā termiņā.
--	--	---

HP “Klimatdrošināšana” veikšanā ieguldītajam laikam un izmaksām ir jābūt samērīgām ar ieguvumiem, t.i. novērtēšanas procesa sadalīšana divos posmos: pārbaude un detalizēta analīze (skat.1. pielikumu), kur detalizēta analīze tiek veikta tikai nepieciešamības gadījumā. Vienlaikus ir jānovērš darbību dublēšanās un nepieciešamās dokumentācijas atkārtota izstrāde (piemēram, ja ietekmes uz vidi novērtējumā HP “Klimatdrošināšana” aspekti ir analizēti, tad nav nepieciešams atkārtoti gatavot dokumentāciju, kas to apliecina).

7. HP “Klimatdrošināšana” īstenošanas uzraudzība

KEM veic deleģētās iestādes funkcijas par HP “Klimatdrošināšana” koordinēšanu⁴¹. HP “Klimatdrošināšana” īstenošanas un uzraudzības uzdevumu izpildei KEM kā par HP “Klimatdrošināšana” koordināciju deleģētā iestāde izmanto normatīvajos aktos noteiktos uzraudzības instrumentus, procedūras un vadlīnijas:

- Eiropas Savienības fondu 2021. -2027. gada plānošanas perioda vadības likums;
- Ministru kabineta 2023. gada 13. jūlija noteikumi Nr. 408 “Kārtība, kādā Eiropas Savienības fondu vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina šo fondu ieviešanu 2021.–2027.gada plānošanas periodā”;
- Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda plus, Kohēzijas fonda un Taisnīgas pārkārtošanās fonda projektu iesniegumu atlases metodika Nr. 3.1⁴².

HP “Klimatdrošināšana” ieviešanas uzraudzību veic, lai:

- analizētu ES fondu ieguldījumu atbilstību noteiktajam HP “Klimatdrošināšana” mērķim, t.sk. identificētu būtiskākās problēmas un riskus HP “Klimatdrošināšana” ieviešanā un ierosinātu rīcību to novēršanai vai mazināšanai;
- apkopotu informāciju un informētu ES fondu uzraudzības komiteju un ES fondu vadībā iesaistītās iestādes par HP “Klimatdrošināšana” ieviešanas progresu, problēmām HP “Klimatdrošināšana” ieviešanā un nepieciešamo rīcību šo problēmu novēršanai;
- izstrādātu priekšlikumus HP “Klimatdrošināšana” ieviešanas efektivitātes uzlabošanai.

KEM kā par HP “Klimatdrošināšana” koordināciju deleģētā iestāde:

- piedalās Partnerības līguma un Programmas, kā arī to grozījumu izstrādē;
- sniedz atzinumu par atbildīgās iestādes sagatavoto MK noteikumu projektu par SAM un to pasākumu īstenošanu un to grozījumu projektu, ja TAP atbildīgā iestāde ir pieprasījusi par HP “Klimatdrošināšana” deleģētajai iestādei sniegt atzinumu vai tā ir identificējusi nepieciešamību pieprasīt atzinumu par sagatavoto MK noteikumu projektu;
- sniedz ES fondu uzraudzības komitejai un apakškomitejām viedokli par atbildīgo iestāžu pārziņā esošo SAM un to pasākumu projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriju projektiem HP Klimatdrošināšana” piemērošanā;
- informē ES fondu uzraudzības komiteju par ES fondu ieguldījumu atbilstību HP “Klimatdrošināšana” ieviešanā;
- informē ES fondu vadībā iesaistītās iestādes par konstatētiem trūkumiem un sniedz priekšlikumus atbilstīgai un efektīvai HP “Klimatdrošināšana” ieviešanai;
- piedalās ES fondu ieguldījumu izvērtēšanā;
- izstrādā metodiskos materiālus par HP “Klimatdrošināšana” ieviešanu un ieviešanas uzraudzību, kā arī nodrošina to aktualizāciju;
- nodrošina konsultatīvu un metodisku atbalstu ES fondu vadībā iesaistītajām iestādēm SAM un

⁴¹ MK 13.07.2023. noteikumi Nr. 408 “Kārtība, kādā Eiropas Savienības fondu vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina šo fondu ieviešanu 2021.–2027.gada plānošanas periodā”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/343827-kartiba-kada-eiropas-savienibas-fondu-vadiba-iesaistitas-institucijas-nodrosina-so-fondu-ieviesanu-20212027-gada-planosanas-perioda>

⁴² Pieejams: Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda plus, Kohēzijas fonda un Taisnīgas pārkārtošanās fonda projektu iesniegumu atlases metodika 2021.–2027.gadam - ES fondi

to pasākumu ieviešanas nosacījumu definēšanā un pēc pieprasījuma sniedz viedokli projektu iesniegumu vērtēšanas komisijām par HP “Klimatdrošināšana” vērtēšanas jautājumiem un finansējuma saņēmējam saistībā ar attiecīgā HP “Klimatdrošināšana” piemērošanas jautājumiem;

- nodrošina konsultatīvu un metodisku atbalstu, tai skaitā individuālas konsultācijas, konsultācijas projektu īstenošanas vietās un seminārus ES fondu vadībā un īstenošanā iesaistītajām iestādēm un finansējuma saņēmējiem SAM un to pasākumu ieviešanas nosacījumu definēšanā saistībā ar horizontālajiem jautājumiem.

KEM kā par HP “Klimatdrošināšana” koordinēšanu deleģētajai iestādei ir tiesības pieprasīt un saņemt no ES fondu vadībā, īstenošanā, uzraudzībā iesaistītajām iestādēm informāciju, kas nepieciešama HP “Klimatdrošināšana” ieviešanai (ja minētā informācija nav pieejama KP VIS).

7.1. ES fondu vadībā, īstenošanā, uzraudzībā iesaistīto iestāžu loma

ES fondu vadībā, īstenošanā un uzraudzībā iesaistītajām institūcijām, konstatējot iespējamās atkāpes, būtiskus trūkumus un pārkāpumus un saņemot sūdzības par HP “Klimatdrošināšana” neatbilstošu piemērošanu ES fondu ieguldījumiem, ir jāinformē KEM kā par HP “Klimatdrošināšana” koordinēšanu deleģēto iestādi.

Ziņojumā iekļauj, piemēram, šādu informāciju:

- 1) finansējuma saņēmējs, kura īstenotajā projektā konstatētas iespējamās atkāpes, trūkumi vai pārkāpumi vai iesniegta sūdzība;
- 2) projekta identifikācijas numurs un nosaukums;
- 3) konstatētās iespējamās atkāpes, trūkuma vai pārkāpuma būtība (apraksts);
- 4) veids, kādā iespējamā neatbilstība atklāta;
- 5) informācija par veiktajiem pasākumiem konstatējuma novēršanā - pilnībā novērsts (norādot, kā novērsts), daļēji novērsts (norādot, kas ir novērsts; kas nav novērsts un, ja iespējams, kāpēc nav novērsts), nav novērsts (norādot iemeslus, kāpēc nav novērsts).

8. Informācijas resursi par klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām

1. Starptautiskā klimata politikas plānošanas dokumenti un iniciatīvas:

- 1.1. ANO Ilgtspējīgas attīstības programmas mērķi līdz 2030. gadam: <https://www.pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana-latvija/ano-ilgtspejigas-attistibas-merki>
- 1.2. ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām: <https://likumi.lv/ta/id/34198-par-apvienoto-naciju-organizacijas-visparejo-konvenciju-par-klimata-parmainam>
- 1.3. Parīzes nolīgums: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1730>
- 1.4. ANO Ilgtspējīgās attīstības programmas mērķi līdz 2030.gadam: <https://www.pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana-latvija/ano-ilgtspejigas-attistibas-merki>

1.5. *The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)* terminu vārdnīca:
<https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/glossary/>

2. Eiropas Savienības klimata politikas plānošanas dokumenti, iniciatīvas, normatīvais regulējums un rīki:

- 2.1. Eiropas Komisijas Klimata rīcības ģenerāldirektorāts/*The Directorate-General for Climate Action (DG CLIMA)*: <https://ec.europa.eu/clima/>
- 2.2. Eiropas 2030. gada klimatiskā iecere: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0562&from=EN>
- 2.3. Eiropas zaļais kurss: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_1&format=PDF
- 2.4. Eiropas Zaļais kurss 1. pielikums: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_2&format=PDF
- 2.5. Eiropas Klimata akts/likums: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0563&from=EN>
- 2.6. ES pielāgošanās stratēģija: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0082&from=EN>
- 2.7. Mēru pakts: <https://www.covenantofmayors.eu/en/>
- 2.8. Eiropas Vides aģentūras izstrādātais pielāgošanās klimata pārmaiņām atbalsta rīks: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/knowledge/tools/urban-ast/step-0-1>

3. Latvijas klimata politikas plānošanas dokumenti un iniciatīvas, normatīvais regulējums un rīki:

- 3.1. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam (NAP2027): <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6945>
- 3.2. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (LIAS) līdz 2030. gadam: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3323>
- 3.3. Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6641>
- 3.4. Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam: <https://likumi.lv/ta/id/353615-aktualizetais-nacionalais-energetikas-un-klimata-plans-20212030gadam>
- 3.5. Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6507>
- 3.6. Likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”: <https://likumi.lv/ta/id/51522-par-ietekmes-uz-vidi-novertejumu>
- 3.7. Ministru kabineta 2015. gada 13. janvāra noteikumi Nr. 18 „Kārtība, kādā novērtē paredzētās darbības ietekmi uz vidi un akceptē paredzēto darbību”: <https://likumi.lv/ta/id/271684-kartiba-kada-noverte-paredzetas-darbibas-ietekmi-uz-vidi-un-akcepte-paredzeto-darbibu>
- 3.8. Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumi Nr. 157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”: <https://likumi.lv/ta/id/86512-kartiba-kada-veicams-ietekmes-uz-vidi-strategiskais-novertejums>

Noderīga informācija par klimata pārmaiņām pieejama šādās tīmekļa vietnēs:

- www.kem.gov.lv – KEM tīmekļvietne, kurā atrodama informācija par Latvijas klimata

politiku, normatīvajiem aktiem, ziņojumiem un pētījumiem klimata jomā;

- www.klimatam.lv – klimata pārmaiņu portāls ar zinātnē balstītu informāciju un jaunumiem par klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos klimata pārmaiņām dažādām mērķauditorijām;
- www.ekii.lv – klimata finanšu instrumentu (Emisijas kvotu izsolīšanas instruments un Modernizācijas fonds) tīmekļvietne;
- www.lvghmc.lv – Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra tīmekļvietne, kurā apkopoti klimata dati, SEG inventarizācijas un emisiju tirdzniecības sistēmas monitorings.

9. Pielikumi

1. pielikums - Paraugs “HP “Klimatdrošināšana” raksturojums”
2. pielikums - SEG emisiju aprēķina un oglekļa pēdas noteikšanas metodika

10. Kontakti

Klimata un enerģētikas ministrija
Latgales iela 165, Rīga, LV-1019, Latvija
E-pasts: pasts@kem.gov.lv